

Hörnstenen

Teologiska institutet i Finland

5/2015

Ville Auvinen

19.10.2015

Inte av bröd allena

Att Finland för tillfället genomgår en svår tid är visserligen en sanning med modifikation. I många andra länder vore människorna oerhört lyckliga, om de hade det så bra ställt som vi har det i Finland. Inte desto mindre drabbar den lågkonjunktur, som har pågått redan länge, och den därpå följande stigande arbetslösheten och fattigdomen, hundratusentals finländare. När samhället samtidigt tvingas skära ner på sin service, börjar stödparerna i många familjers liv och vardag att vackla. Och prognoserna förutspår knappast någon ljusare framtid, åtminstone inte de närmaste åren. Vad som ytterligare inverkar på situationen är den plötsliga strömmen av asylsökande, som hos många framkallar en känsla av oro och rädsla och som rentav skapar våldsamma spänningar och konflikter mellan grupper med olika syn på saken. Det är ett faktum att vårt land och vårt folk skakas om.

Mitt i denna oroliga tid kallar Gud sin kyrka att utföra sitt specifika uppdrag. Det som kyrkan kan göra är att erbjuda människorna sådan väggkost, som inte låter sig

påverkas av konjunkturer eller av flyktingströmmar. Kyrkan kan erbjuda mer än bara jordiskt bröd som är förgängligt. Jesus sade nämligen att människan inte lever endast av bröd, utan av varje ord som utgår från Guds mun. Det är detta ord – evangelium om Kristus – som kyrkan är kallad att dela. Budskapet om syndernas förlåtelse och om evigt liv kan gjuta hopp och glädje i människors hjärtan, även om de ekonomiska framtidsutsikterna skulle vara bedrövliga.

När samhällets skyddsnät brister kan – eller får – kyrkan och dess diakoniarbete ta ett större ansvar i arbetet med att hjälpa de nödställda. På samma sätt har det arbete som många församlingar och kristna föreningar utför bland invandrare en viktig uppgift att fylla när det kommer till att ta emot och integrera invandrare. Kyrkan behövs allt mer för att hjälpa människan i vardagen. I arbetet med alla dessa utmaningar får kyrkan ändå inte glömma sin allra viktigaste uppgift. Att dela ut bröd får inte ske på bekostnad av att sprida evangelium.

På den evangelisk-lutherska kyrkans

i Finland webbsida (www.evl.fi) sägs det kärnfullt: ”Gemenskap med nådens Gud ger livet en hållbar grund.” Kyrkans grundläggande uppgift är framför allt att leda människor till denna gemenskap. Men när besökare sedan på samma webbsida uppmanas att bli medlemmar i kyrkan, och det motiveras varför det lönar sig att höra till kyrkan, anges kyrkans jämställdhet som den första och därmed kanske viktigaste anledningen till medlemskap. Man menar att det går ett stråk av jämställdhet rakt igenom det kristna budskapets kärna (på den finskspråkiga webbsidan). Lite längre fram i texten konstateras det visserligen att det hör till kyrkans centrala uppgifter att kalla människor till gemenskap med nådig Gud, men det talas knappast tydligt om Kristi försoningsverk. Om

Kristus konstateras kort och gott: ”det Jesus Kristus lärde är grunden till tron och frälsningen.” Något kors står inte att finna i texten.

Redan på Paulus tid var talet om korset en dårskap i folks öron. Trots det ville Paulus inte tåga om det, utan fokuserade tvärtom på att förkunna det. ”När jag kom till er, bröder, var det inte med stor vältalighet eller vishet som jag predikade Guds hemlighet för er. Jag hade nämligen bestämt mig för att inte veta av något annat hos er än Jesus Kristus och honom som korsfäst” (1 Kor 2:1–2).

I tider av oro och nöd är det viktigare än någonsin att kyrkan klart och tydligt håller framme budskapet om frälsning och om evigt liv. Vi får inte skämmas för Kristi kors. Och vi får inte tåga om det.

Foto: Sinikka Ahvenainen

Övernaturlig eller daglig bröd?

Timo Eskola

Nytestamentlig narrativ forskning lyfter nu som då fram intressanta detaljer. Men med ett litet exempel ur den narrativa teologin ser vi att man också kan lyfta fram rätt så stora ämnen. Kan det vara möjligt att förstå bönen Fader vår på ett nytt sätt?

Forskare noterar att denna urgamla bön är svårast att förstå i frågan om "vårt dagliga" bröd. Det grekiska ordet, som man försöker översätta är knepig. Olika översättningar har föreslagits inom den kristna tron sedan dess början. Kan detta prolem lösas?

"Ge oss i dag vårt dagliga bröd. Och förlåt oss våra skulder, så som vi förlåter dem som står i skuld till oss." (Matt 6:11–12)

Stället är svårt att uttolka, eftersom det grekiska ordet är rent ut sagt underligt (*epiousios*). Det passar inte in i satsen. Meningen översattes tidigt till latin med ordet "supersubstantialis". Detta ord pekar på ett övernaturligt och till sitt väsen anmärkningsvärt bröd – men inte dagligt. Detta är trots allt latin, och vi kan inte säkert veta om det lär oss något om det grekiska ordets ursprungliga betydelse. Översättningen är visserligen mekaniskt korrekt gjord, men uttrycker inte nödvändigtvis vad Jesu ursprungliga tanke var.

Vad betyder då det grekiska ordet egentligen? Ordet är en sammansättning av två ord, ett ord som talar om en natur eller ett väsen, som föregås av prepositionen "på" eller "framför". Just detta ser vi i den latinska översättningen som använder de i våra översättningar främmande orden "super" och "substans". Detta förklarar inte saken på långt när.

Hjälp från berättelsen

När vi tar hjälp från berättelsen, blir saken klarare. Berättelsens betydelse i narrativet handlar om den sista måltiden. Nattvarden tolkades nämligen ofta i samtiden som att Jesus instiftar ett prästerligt måltidsoffer. Han fungerar som Guds nye David och Israels Messias, som sätter grunden för frälsningen i templet. Israels andliga offergustjänst upphör, och det eskatologiska templet Kristus är frälsningens riktiga plats. I detta tempel får de troende delta i översteprästens måltid, som är bröd och vin. På detta sätt fungerade också de historiska prästerliga måltiderna. De träffades varje vecka i templet med brödoffer och drickoffer. Också detta sköttes av översteprästerna.

Handlar alltså bönen Fader vår om nattvarden? Denna tolkning kräver språkliga argument. Teorin är inte godtagbar om vi inte finner att bilden om offermål-

tiden används på andra ställen i Nya testamentet. Lyckligtvis finns det sådana. Då det talas om templets matoffer används nämligen termer som "framburet" bröd (Mark 2:26 använder ordet "skådebröd"). Nu är vi språkligt närmare Herrens böns vokabulär.

Kan det då vara så att den svåra termen i Fader vår beror på att grekiskan är en svår översättning av Jesus, som talade arameiska? Detta är givetvis möjligt. Det kunde förklara att det inte var svårt att göra en latinsk översättning, men att evangeliets grekiska använder en svårtolkad variant av det arameiska ordet.

Vi kan finna annat som talar för detta, och det kommer från syriskan, som är släkt med arameiskan. Forskare har nämligen jämfört med tidiga syriska översättningar (givetvis översatta från grekiska) av Nya testamentet. I de översättningarna används ett ord som betyder framlagt eller framme liggande bröd. Därför har forskare föreslagit att det handlar om att dessa översättningar har tolkat det grekiska ordet med denna speciella syriska term.

I detta fall verkar det som att det i Fader vår förekommande grekiska ordet har varit synonymt med ord för "framburet" bröd, som är en bild av templets skådebröd. Forskare gör liknande jämförelser enbart med språkvetenskapliga medel. Teologi gör detta med hjälp av egna föresatser. Det hänvisade argumentet är visserligen senare än grekiskan, och de syriska översättarna inte hade hört Jesus tala på arameiska (som alla andra under det andra århundradet). Men den erbjuder oss ett intressant inlägg.

Offer vår vår skull

Hur kan denna förklaring av Fader vår ändra tolkningen av den? Det kan lyfta fram intressanta tillskott i förståelsen av det kristna livets. Baserat endast på det latinska ordet kan vi ännu inte förklara allt. Detta är en ny teologisk tolkning. Det Jesus kan ha menat med bönen är att vi kommer fram till Guds nya tempel för att få det nya offerbrödet när vi ber honom om syndernas förlåtelse: "ge oss vårt framburna bröd (offerbröd), och förlåt oss våra synder".

Johannes evangelium har en liknande tanke. "Guds bröd är det som kommer ner från himlen och ger världen liv." (6:33) Här förbyts manna-undret till offerbröd. "Jag är det levande brödet som har kommit ner från himlen. Den som äter av det brödet ska leva i evighet. Och brödet som jag ger är mitt kött, för att världen ska leva." (6:51)

Dessa exempel belyser ett självklart faktum. Den frälsta människan lever det nya livet i Herrens nya tempel. Gud själv frambär offret för våra synder. Ur meningen framgår att det inte handlar om "dagligt" bröd, utan att det är något extraordinärt. Evangeliet i sin helhet berättar att det är Kristi kropp som blir ett offer för våra synder. Och särskilt anmärkningsvärt är att Jesus kan ha talat om detta redan under sitt liv, långt före påsken. För enligt det nya narrativet talar han ofta om detta, att han skall offra sig själv innan Israel kan befrias och det nya templet kan byggas av levande stenar.

Rikedomen i Jesu och Paulus undervisning framträder tydligt

STI:s forskare Timo Eskola har just nu vid höstens ingång i Tyskland publicerat en ny studie om Bibeln på engelska. Det gäller en skrift som täcker hela Nya testamentets budskap en "narrativ teologi": *A Narrative Theology of the New Testament*.

Timo Eskola, vad är en narrativ teologi?

– Texter undersöks nuförtiden ofta genom att använda de tolkningsmetoder, som tillämpas inom litteratur i allmänhet. Det narrativa betyder det, att forskaren koncentrerar sig på berättelser, deras teologiska budskap och på detta budskaps ursprung. På detta sätt kan man komma åt att göra själva innehållet i textens skildring till föremål för forskning. Naturligtvis ska man inte i detta arbete glömma det som gäller det historiska.

Vad är då det centrala i berättelsen?

– Själva grundtanken är densamma som i mina tidigare skrifter. Israels historia kommer till en brytningspunkt genom tvångsexilen. Efter detta framåt står folkets enda hopp till en ny David, som Gud sänder till människornas frälsning. Hoppet om förnyelse förverkligas i Jesus, som målmedvetet förkunnar, att den andliga tvångsexilen har avslutats och att Guds straff har tagits bort. Nådens och kärlekens tid är verklighet.

Du har tidigare på finska gett ut en bok med samma namn. På vilket sätt avviker ditt nya arbete från det tidigare?

– Den första versionen var ett grundarbete

gjort för att denna större studie skulle förverkligas. För denna senare studie läste jag mera texter och vidare utvecklade tankarna i den tidigare boken. Samtidigt finner man i denna nya bok en bred vetenskaplig diskussion med andra forskare. Mina teoser är nu en del av det internationella vetenskapliga samtalet. Den här situationen gör mig ganska entusiastisk. Denna bok är på många sätt huvudverket under min karriär. I den har koncentrerat lagt fram det som jag i STI har forskat i.

Vilka teman är nya?

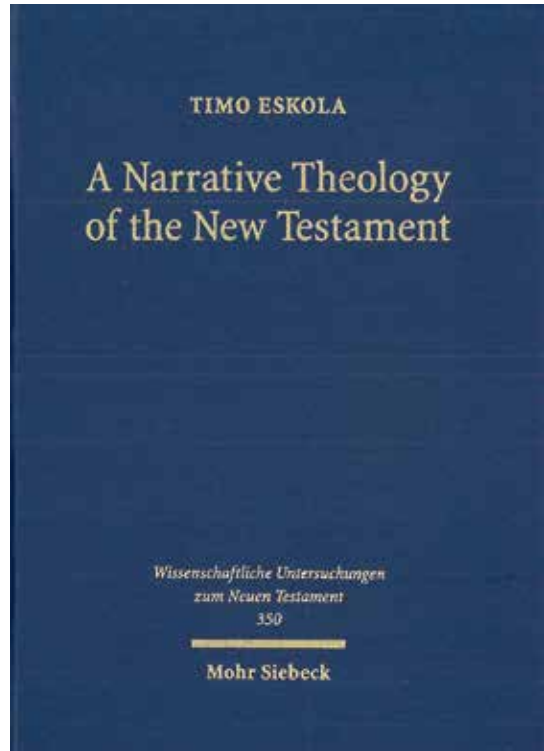
– Jag koncentrerar mig alldeles särskilt på sådan litteratur, där man resonerar om templets betydelse såväl inom Gamla testamentet som inom judendomen och därtill sedan inom Nya testamentets undervisning. Detta är i själva verket ett av de centrala ämnena i den internationella diskussionen. Templet framstår som platsen för Gudsmötet och som en direkt förebild för paradiset. Då Jesus säger att han ska göra ett nytt tempel av levande stenar, berättar han samtidigt att det av Gud utlovade paradiset ska förverkligas genom tron. I detta paradiset kommer människan att få erfara Guds unika omsorg.

Har några intressanta fynd kommit fram på vägen?

– Den nya tolkningen visar på ett överraskande sätt relationen mellan Jesus och Paulus. I själva verket skriver Paulus att ett slut eller en brytningspunkt då det gäller tidsepokerna är förhanden. Även han citerar profettexter, i vilka för exilens folk och t.o.m. för den andliga tvångsexilens folk lovas återupprättelse. Framför allt skriver Paulus om ett tempel, som består av människor. Den Helige Ande, som en gång flytt från Jerusalems tempel, har återvänt till Kristi församling. Nu är varje troende ett den Helige Andes tempel. På denna grund byggs också Paulus undervisning om rättfärdiggörelsen. Den rättfärdiggörande frälsningen kan inte den till sina synder bundna människan grunda på sina egna gärningar. Paulus håller den tidigare fromheten som avskräde, för att han som gåva ska vinna den i Kristus givna rättfärdigheten.

Varför är denna synvinkel så viktig?

– Den är viktigt särskilt därför, att Jesus förbindelse med Paulus redan för decennier sedan har brutits inom bibelforskningen. Forskarna har inte kunnat förklara, hur Paulus har kunnat fortsätta den undervisning, som den historiske Jesus kom med. Däremot har många påstått, att Paulus inte visste nästan något alls om Jesus, utan utvecklade den kristna tron mycket självständigt. Med hjälp av denna nya inriktning i forskningen förstår man bättre, hur brett och rakt ut sagt fullständigt Paulus har förstått den undervisning hos Jesus som gäller budskapet om tidens slut. Om man överdriver litet, kan man säga att Paulus inte hittade på något nytt som gällde Jesu budskap. Han bara

Eskola, Timo, *A Narrative Theology of the New Testament: Exploring the Metanarrative of Exile and Restoration* (Mohr Siebeck, WUNT 350, 2015)

förkunnade det som en lärd jude, som omvänt sig, bäst kunde. Forskningens möjligheter i denna riktning är i fortsättningen närmast gränslösa.

Till vilken publik riktar sig denna bok?

– Som en teologisk lärobok kommer den här skriften säkert att komma i användning bland studeranden och fackteologer. Kanske även någon aktiv lekman får glädje av denna. Jag har skickat recensions-exemplar till namnkunniga professorer inom detta fack. Om det går bra, kommer denna bok att ge sitt bidrag till den diskussion, som pågår inom universiteten gällande de nya inriktningarna ifråga om Nytestamentlig teologi.

PERSONLIGT

Ungdomsarbetet är Peeti Kallonens egen grej

Text och bild: Martti Pyykönen

Våren 2015 ordnade STI en studieresa till Zambia. En av Afrikaresenärer var Peeti Kallonen som för tillfället skriver pro gradu i religionsfilosofi.

– Jag är en andlig man. Kristen tro har haft en viktig roll i hur jag har sett på världen efter skriftskolan. En annan viktig sak har varit att jag älskar att jobba med människor, jag gillar att syssla mitt ibland människor, berättar Peeti Kallonen.

Peeti Kallonen jobbar just nu med sin pro gradu i religionsfilosofi. Gradun tar upp John Roths syn på theodicén dvs. ondskans problem.

– Jag är särskilt intresserad av varför människor har det svårt att godkänna att det finns en god Gud. Ämnet berör även förtroendet och hoppet som ofta tangerar lidandet. Väldigt få människor är fria från den här frågan, Peeti funderar.

Som en motvikt till skrivarbetet uppträder Kallonen med musik och frivilligarbetar sporadiskt på Finska Bibelinstitutet.

– Ungdomsarbetet har alltid varit viktigt för mig. Jag verkade som ungdomsarbetsledare i sex års tid i Tusby. Jag slutade för att koncentrera mig på mina studier.

Jag skulle i framtiden ännu vilja arbeta med ungdomar på verkstadsgolvet. I fall det skulle förknippas med en prästvigning, vore det kul, undrar Peeti.

STI var bekant redan före studietiden

Kallonen blev bekant med teologiska institutet redan för sina studier i teologiska fakulteten.

– Jag besökte STI redan de två åren före studiestarten. Jag gick på föreläsningar, men blev inte ännu då bekant med någon. Nuförtiden har jag ett eget arbetsrum och jag är väldigt glad för det. Här kan jag koncentrera mig på min pro gradu i lugn och ro och jag tror att det är avgörande för mig. Flow-tillståndet blir möjligt när det är lugnt runt omkring mig. Jag har också fått vara med och planera STI:s verksamhet, och det har varit trevligt, berättar Kallonen.

Afrikaseminarium

I våras åkte Peeti Kallonen till Zambia i STI:s studentgrupp. Studeranden förberedde sig för att undervisa i ett teologiskt seminarium dit lokala pastorer, evangelister och ungdomsarbetsledare var inbjudna.

– Jag har lätt för mig att bli intresserad och engagerad. Jag åkte ut med få fördomar och jag gillar dessutom att resa. Jag har rest ganska mycket runt om i världen. Ofta jag har tänkt i caféer och konstgallerier att det skulle vara fint att resa och göra någonting meningsfullt samtidigt. Nu blev det verklighet, gläder Peeti Kallonen sig.

Peeti valde att undervisa om ungdomsarbetet i det teologiska seminariet i Zambia. Han behandlade speciellt användningen av drama i ungdomsarbetet och ordnandet av bibelstudiekretsar.

Jag var nervös inför uppgiften att undervisa. Jag hade inte tidigare undervisat på engelska och jag kände inte till afrikansk kultur från tidigare. Vid sidan av vårens studier hade jag inte heller mycket tid för förberedelser. Jag funderade mycket på om undervisningen skulle lyckas. Studeranden skrev ner allting och funderade ämnen som vi behandlade på allvar. De hade svåra frågor, t.ex. hur man skall tala om kärleken till människor som inte har någonting och bor på gatan. Jag kunde inte svara på deras fråga men uppmunttrade dem att själv fundera på saken. Jag tror att en öppen och kärleksfull församlingssamfund kan möjliggöra att tala om kärleken även för utsatta människor, funderar Peeti.

Många frågor var gemensamma för teologiestuderanden från Finland och från Zambia men det fanns också skillnader.

– I Afrika fungerar människorna som en grupp helt naturligt. I Finland är det igen nödvändigt att uppmuntra människor att jobba i en grupp. Jag var också förundrad hur viktig formella saker var för afrikanska medarbetare. De var t.ex. väldigt intresserade av hur mycket bön och bibelläsning man skall ha i förhållande till varandra enligt min mening, skildrar Peeti.

Peeti Kallonen fick med sig en ordentlig dos av erfarenheter, berättelser och uppmuntran till ungdomsarbetet.

– Jag upplever att jag kan undervisa om ungdomsarbetet på engelska. Dessutom fick jag med mig många berättelser från Afrika som jag har använt mig av i skriftskolsammanhang. Vem vet om jag hittar mig själv i Afrika även någon gång i framtiden, ler Peeti Kallonen till sist.

KUNSKAP FÖR HUVUDET OCH NÄRING FÖR SJÄLEN

Ledarna för STI:s medlemsorganisationer publicerar i tur och ordning en andakt i denna spalt.

Ett behövt

Du bekymrar dig och oroar dig för så mycket, men bara ett är nödvändigt. (Luk. 10:41–42)

Jesus ord får en att hoppa till. Han ruskar oss så vi vaknar. Han tvingar oss att stanna upp och lyssna. Hur så, bara ”ett är nödvändigt”?

Ursprungligen uttalades orden till Marta, som betjänade Jesus och sin syster som satt vid hans fötter. Efter en lång arbetsdag tjänade hon ännu osjälviskt. Marta hade uppenbarligen nyligen varit med och hört liknelsen om den barmhärtige samarien. Hon beslöt sig för att sätta orden i handling, inte bara vara ordets hörare, utan också görare. Kanske hon även skämdes en smula för sin systers del: det lämpade sig inte alls för en kvinna att diskutera med en man på det sättet, dessutom sittandes så nära vid hans fötter.

Vi kan förstå Marta, som finkänsligt och försiktigt antyder det besvärliga i situationen till Jesus, genom att uppmana honom att tillrättvisa systemen att tänka på sitt uppförande! Lukas berättelse illustrerar tydligt två själstillstånd. Ibland, kanske också ofta, funderar en kristen alltför mycket på sina göranden. Han eller hon gör mycket gott och tjänar flitigt. Och faktiskt: om jag bara själv lärde mig bli lika praktisk, om jag skulle bli lika brinnande i kärlek och om jag kunde handla lika osjälviskt i mitt kall. Vi behöver alldeles vanligt kristet vardagsliv och i stället för att söka sin egen ära. Men mitt i sysslorna glömde Marta allt om var hennes själ kunde finna ro. Ro i själen kan inte uppnås genom prestationer, det är någonting som ges som gåva. Nåd och åter nåd (Joh. 1:16). Maria mindes detta. Därför satt hon också vid Jesus fötter. Där njöt hon av evangeliets underbara frihet. Hon blandade inte sina egna strävanden i gåvorättfärdighet. Hennes salighet var och förblev vid Guds ords löften. Det enda ”nödvändiga” var det här.

Vi kan förstå, att den Helige Ande påminner oss om att nåden är tillräcklig genom evangeliets berättelse. Den Helige Ande leder oss tillbaka till Frälsaren. Varje kristen utsätts för frestelser. Först försöker människan ”förbättra sitt gamla jag”, senare försöker hon ”reparera sitt nya jag”. Men det gamla jaget kan man inte förbättra, utan det måste korsfästas och utplånas. På samma sätt kan man inte reparera sitt nya jag. Den nya människan är redan fullkomlig genom offerblodet på Golgata, som sådan färdig för det eviga livet. Låt oss ändå inte favorisera någondera systemen. Vi behöver dem båda. Maria står för det själsliga och Marta för det köttliga. Tillsammans med dessa systrar är vi den underbart förskönnade bruden, som saliga i tron förtröstar och glädjer sig över Blodsbrudgummens kärlek och i ödmjuk trofasthet visar honom fortsatt underdånighet.

Timo Laato, Länsi-Suomen Rukoilevaisten yhdistys

LÄCKERBIT

Ur STI:s arkiv

Denna artikel om trons rättfärdighet är den förnämsta uti hela den Christna läran, utom hwilken artikel bedröfwade samweten ej kunna hafwa någon sann och fast tröst, eller rätteligen känna Christi nådes rikedom. Det har äfwen D:r Luther med sitt vittnesbörd stadfäst, då han säger: "Om denna enda artikel förblifwer oförfalskad, så förblifwer den Christliga församlingen oförfalskad, endräktig och utan några irringar; men om den förfalskas, är det omöjligt, att man rätt kan emotstå någon willfarelse eller fanatisk anda."

Allmän Evangelisk Tidning. Utgifwen af Fredrig Gabriel Hedberg. Tredje årgången. Åbo 1847.

Teologiska
institutet
i Finland

Adressen: Kajsaniemigatan 13 A 4. vån.
00100 Helsingfors

Telefon 09 668 9550

E-post: sti@sti.fi
fornamn.efternamn@sti.fi

Hemsida www.sti.fi

Bank
Danske Bank
FI74 8000 1100 5642 45, BIC: DABAFIHH
Nordea
FI66 1555 3000 1169 14, NDEAFIHH

Anställda
generalsekr. Ville Auvinen (044 045 6778)
forskare Timo Eskola (hem 019 722 702)
sekreterare Kirsi Sell

Teologiskt forsknings- och skolningscentrum.
Församlingsbesök, lektioner, bibliotek och
läsesal.

Öppet under perioderna kl. 9–19

Tryckeri Kirjapaino Hermes Oy

Styrelsens ordförande
verksamhetsledare Mika Tuovinen

Medlemsorganisationer
Missionsföreningen Säningsmannen, Länsi-Suomen Rukoilevaisten Yhdistys (Bedjarrörelsen i Västra Finland), Finlands ev.luth. Student- och Skolungdomsmission, Radiomissionsorganisationen Budbärarn, Finlands ev.luth. Folkmission, Suomen Luterilainen Evankeliumiyhdistys, Finska Bibel-institutet, Sv. Luth. Evangeliföreningen i Finland

Finansieras av frivilliga bidrag. Medlemsavgift för understödande medlemmar: 35 €/år (studerande 10 €, kollektiv 100 €). Bokgåvor, understöd och testamenten mottas med tacksamhet.

Insamlingstillstånd i Finland
POL-2014-12845, 29.1.2015–31.12.2016

Publicerar den teologiska tidskriften *Iustitia*. Informationsbladet *Hörnstenen* (*Kulmakivi*) sänds till understödande medlemmar.

ISSN 2243-075X (Print), ISSN 2243-0768 (Online)

TEOLOGISKA
INSTITUTET I FINLAND
Kajsaniemigatan 13 A
00100 HELSINGFORS

. D022

Posti Oy

Posti Green

*Bliv Låt gulna varje blad på kvist,
låt falna varje strå;
Guds rika nåd, det vet jag visst,
den skiftar ej ändå.*

Psalm 52: 1

Framsida: Martti Pyykönen
Baksida: Kari Mattila